

أعلام الأدب والفن

تأليف
د. محمد آل حمزي

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	141312
Tas. No:	928 CÜNA

-120278
Lammers

الجزء الثاني

حقوق الطبع والنقل والنشر والترجمة والاقتباس

في جميع البلاد محفوظة للمؤلف

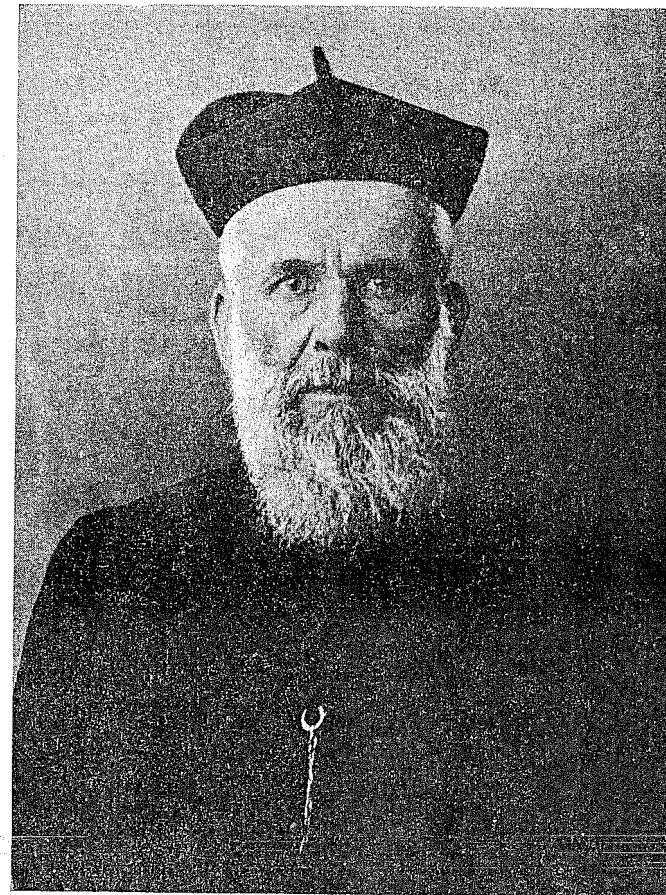
سنة ١٩٥٨

مطبعة الاتحاد : شارع خالد بن الوليد
خلف الاطفائية : هاتف ٢٤١٢١

ثمان النسخة (٢٥) ليرة سورية
للدوائر الرسمية (٥٠) ليرة سورية

كان متواضعاً وواعظاً مرشداً ينطق بالمعاني السامية ، وقد بلغ شيخوخة طيبة ، ومع ما كان يكابد قبل وفاته بأشهر من ثقل العمر وأسقامه كان مثابراً على جهوده العلمية ، ولما أحس بقرب منيته استقبلها بكل ارتياح .
وفي الرابع عشر من شهر آب سنة ١٩٥٤م انطفأ سراج حياته .

الاب هنري لامنس
١٨٦٢ - ١٩٣٧

مولده ونشأته - . ولد في ١ تموز سنة ١٨٦٢م في مدينة غاند في بلجيكا ، ترك مسقط رأسه في الخامسة عشرة من عمره وأتى لبنان ، فجعله وطنه الثاني فأحب سكانه ولغته وتقاليده ، دخل الكلية اليسوعية في بيروت تلميذاً وانهى دراسته ، وفي ٢٣ تموز سنة ١٨٧٨م ، دخل دير الابتداء في غزير وقضى سبع سنوات في درس البيان والخطابة العربية واللغات ، فكان ضليعاً بقرائنها وتراكيبها وضبط اصول فقهها .

وفي سنة ١٨٨٩م ، عاد الى الكلية اليسوعية في سلك المعلمين ، قضى اربع سنوات في تدريس البيان . وفي سنة ١٩٠٣م ، كان معلماً للتاريخ والجغرافيا ، وفي سنة ١٩٠٧م ، كان استاذاً في معهد الدروس الشرقية المؤسس في الكلية فتوفرت بين يديه وسائل الاختصاص في دور الكتب وفي مرافق التعليم والبحث والتأليف ، وتعمق في البحث والتنقيب والاستنتاج وصار حجة عصره في اختصاصه .

مؤلفاته - . كان اديباً لانقوته رواية عربية او افرنجية ظهرت في مجلة ، تعلم سائر اللغات الاوروبية العلمية فأثقتها ، ودرس اللاتينية واليونانية فكان خبيراً بقراءة كتاباتها الاثرية المنحوتة على صخور لبنان الخالدة ، ويقسرها ويناقش العلماء الاثريين في مواضعها ، وكان راهباً فاضلاً وكاهناً عالماً واسع المعارف متخصصاً في الدروس الشرقية العربية من تاريخية وجغرافية ، وفي الثلاثين من عمره نشر مؤلفات كانت نتيجة اجتهاده المتواصل منها ١ - كتاب الفرائد في الفروق وفيه مواد شهدت له بسعة المطالعة جمع شتاتها من اللغويين ورتبها الترتيب العلمي وضبط احكامها اخذاً عن كليات ابي البقاء وتعريفات الجرجاني والجزائري والحريري والطوسي وابن قتيبة والسيوطي والفضل والليث والتعالبي وغيرهم من الاعلام الخالدين ، فألف من اقوالهم ١٦٣٩ بنداً كل بند حوى المترادفات وفروقها ، ٢ - وألف كتاباً بالالفاظ الفرنسية المشتقة من العربية معالجاً امر الالفاظ التي سبقه المستشرقون الى معالجتها ، فنقد اقوالهم وأكملها واستنبط من سعيه فوائد مكتشفة من خوض المناقشة اللغوية مع أئمة علم اللغة المعاصرين ، وستكون مؤلفاته مرجعاً وحجة ، ٣ - كتاب الترجمة بجزئين وهو في البيان والجغرافية والتاريخ والعلوم الطبيعية ،

ROSS (Sir Edward Denison)

LAMMENS (Henri)

Lammens Henri
Ross Edward Denison

Islam. Beliefs and institutions ...
Translated by Sir E. Denison Ross. [An
enlarged photographic reprint of the 1929
edition.]
pp. ix, 256.

Frank Cass & Co.: London; Haarlem printed,
1968.

8°.

Islam and the Muslim world, no. 6.

3 KASIM -89

23 MAYIS 1991

En Terre d'Islam, 411 12/21, 1937 Paris

LE PÈRE LAMMENS

Le 23 avril au soir s'éteignait à Beyrouth, en sa 76e année, le Père Henri Lammens. Aux obsèques très simples — mieux encore que la Légion d'Honneur, l'Ordre de Léopold et le mérite Libanais, qui piquaient le cercueil — la présence du Président Emile Eddé, de M. Bounoure, directeur des Œuvres Françaises du Haut-Commissariat, du consul de Belgique disaient l'estime dont jouissait l'humble religieux, en sa double patrie d'adoption, comme en sa patrie d'origine. Une nombreuse assistance et quelques confidences recueillies révélaient en même temps la reconnaissance que s'était acquise le religieux.

Né à Gand, le 1er juillet 1862 et venu au Liban en 1878, à l'âge de 16 ans, le Père H. Lammens s'était donné tout entier. A part deux années d'enseignement à l'Institut Biblique de Rome et les années de guerre passées en Egypte, il a vécu à l'Université Saint-Joseph de Beyrouth. Les fonctions de professeur d'humanités, de préfet des études, plus tard de directeur du Béchir et de Président de l'Association des Anciens Elèves ne l'empêchèrent pas de se livrer dès ses jeunes années de toute son ardeur aux études arabes. Le *Kitâb el Aghani* l'initie à la fois à la poésie arabe et à l'histoire la plus ancienne de la Syrie arabe. Ses études sur el Ahtal, le chantre des Omayyades, parues dans le *Journal asiatique* (1895) attirent l'attention des savants. Successivement, les règnes de Mo'awia I, de Jazid I font l'objet, dans le *Machreq*, de monographies érudites et pénétrantes.

Dès lors, le personnage de Mahomet l'attire et il médite une vie du Prophète. Cette vie ne paraîtra pas : mais nous en possédons plus que de simples travaux d'approche. Outre le manuel, désormais classique, *L'Islam* (1926), *Le Berceau de l'Islam*, *Fâtima*, *La Mecque à la veille de l'hégire*, *La cité arabe de Taïf* ont donné au public savant le résultat de recherches historiques très poussées, ont fait revivre l'époque et le cadre ; tandis qu'un article des *Recherches de science religieuse* (tome II) « *Mahomet fut-il sincère?* » livrait la pensée pro-

Zu Beginn dieses Jahrhunderts machte die Islamwissenschaft eine Periode radikaler Skepsis und Hyperkritik durch, wie sie auch andere historische Disziplinen als Folgeerscheinung des kritischen Historismus erlebt hatten. Vor allem boten die Probleme, die mit Muhammads Persönlichkeit, sowie mit der Entstehung und der Frühzeit des Islams verknüpft sind, ein weites Feld für spekulative Konstruktionen. Einer der hervorragendsten Vertreter dieser Richtung war der Belgier Henri Lammens S. J. (1862—1937)⁷¹⁶), der von 1882—1908 und dann wieder seit 1920 an der 1881 gegründeten St.-Josephs-Universität in Bairut tätig war. Angeregt durch Goldzihers Kritik der gesetzlichen Traditionen, versuchte er auch für die geschichtlichen Überlieferungen des Islams den Nachweis zu erbringen, daß sie im wesentlichen den Tendenzen der einander bekämpfenden Gruppen und Parteien ihre Entstehung verdankten. Mit außergewöhnlichem Scharfsinn unterzog er die Überlieferungen über Mu'āwiya I in seinen 1904—1906 in Bairut gehaltenen Geschichtsvorlesungen einer einschneidenden Kritik, und entkleidete in *Le Triumvirat d'Abou Bakr, Omar et Abou 'Obaida* 1909 die Genossen des Propheten ihres religiösen Nimbus, indem er die machtpolitischen Ziele ihrer Politik aufzuspüren suchte.

⁷¹⁶) Nachruf MUB 21, 335—355 mit Bibliographie.

Fück, Johann, ASE, S. 292—293—294
295—296—297
1955 (LE/P216)

لامنس

HENRI LAMMENS

(1862-1937)

هاتين المجلتيين مقالات كثيرة، يكتبها بالفرنسية، ثم يتولى غيره ترجمتها إلى العربية، وتشر باللغتين العربية.

وتوفي لامنس في ٢٣ أبريل ١٩٣٧.

وأنتاج لامنس يدور حول موضوعين رئيسيين: (أ) السيرة النبوية؛ (ب) بداية الخلافة الأموية. لكن له إلى جانب ذلك كتباً ودراسات حول موضوعات متفرقة في العقيدة الإسلامية، وتاريخ سوريا وآثارها.

أ- في السيرة النبوية:

ففيما يتصل بالسيرة النبوية، صنف لامنس المؤلفات التالية لبيان البيئة التي نشأ فيها الإسلام:

١- «مهد الإسلام» Le Berceau de l'Islam.
L'Arabie occidentale à la veille de l'hégire.
Le Climat. Les Bédouins. Rome, 1914.

مستشرق بلجيكي، وراهب يسوعي شديداً التعصب ضد الإسلام، يفتقر افتقاراً تاماً إلى النزاهة في البحث والأمانة في نقل النصوص وفهمها. ويعتد نموذجاً سيئاً جداً للباحثين في الإسلام من بين المستشرقين.

ولد في مدينة خنت (Gent) (وبالفرنسية Gand) في بلجيكا في أول يوليو سنة ١٨٦٢. وجاء إلى بيروت في صباه، وتعلم في الكلية اليسوعية ببيروت. وبدأ حياة الرهبنة في سنة ١٨٧٨، فأمضى المرحلة الأولى في دير اليسوعيين في قرية غزير (في جبل لبنان)، طوال عامين. ثم قضى خمسة أعوام في دراسة الخطابة واللغات.

وفي ١٨٨٦ صار معلماً في الكلية اليسوعية ببيروت. وسافر إلى إنجلترا، وإلى لوفان. ووصل إلى فيينا في ١٨٩٦.

وعاد إلى بيروت ١٨٩٧، حيث عين معلماً للتاريخ والجغرافية في كلية اليسوعيين. ولما أسس «معهد الدروس الشرقية» ضمن كلية اليسوعيين في ١٩٠٧، صار فيه أستاذاً للتاريخ الإسلامي.

ولما توفي لويس شيخو في ١٩٢٧، خلفه لامنس على إدارة مجلة «المشرق»، وهي مجلة فصلية تصدر عن اليسوعيين في بيروت. ولهم مجلة دينية شعبية تبشيرية أخرى تدعى «الشير»، وقد تولى لامنس إدارتها مرتين قبل ذلك بزمان طويل: مرة في ١٨٩٤، ومرة أخرى من ١٩٠٠ إلى ١٩٠٣. وكان لامنس يكتب في

الأب لامنس (١٨٦٢ - ١٩٣٧) Lammens, P. H.

بلجيكي المولد ، فرنسي الجنسية انضم إلى الرهبانية (١٨٧٨) وكان من أوائل خريجي جامعة القديس يوسف في بيروت حيث حصل اللغة العربية ، ثم أصبح أستاذ البيان فيها ، وكان كتاب فرائد اللغة في الفروق أول إنتاج شهد له فيه العلماء بسعة الاطلاع ودقة الملاحظة وقوة الاجتهاد ، ثم تنقل شرقاً وغرباً (١٨٩١ - ٩٧) ، فدرّس اللاهوت في إنجلترا ، وتولى إدارة البشير في بيروت ، وعلم في لوفان ، وفيينا ، ورومة ؛ حتى استقر في جامعة القديس يوسف ببيروت وعهد إليه بالدراسات الشرقية فعكف عليها ؛ حتى إنه قرأ الأغاني سبع عشرة مرة والقلم بيده ، وصنّف فيها مصنّفات واغرة عدّه بعض العلماء بها حجة زمانه ، وأنكر بعضها عليه آخرون ، ورموه بالتزمت والتحيز ، وقد توفي في بيروت .

AKIKI, Necip. "el-Müsteşrikûn"

c. ,s.

1980 (KAHÖRE)

111. 293-296,

23 MAYIS 1991

NOS PROJETS

D'importantes modifications sont prévues pour janvier prochain.

Les *Chroniques brèves*, particulièrement appréciées de nos abonnés, leur seront envoyées chaque mois (sauf les deux mois de vacances) en tirage spécial. Elles prendront ainsi un caractère avantageux d'actualité.

La Revue elle-même, étant donnée l'abondance des études et des informations qui nous parviennent, sera augmentée de 40 pages (112 au lieu de 72) et deviendra trimestrielle.

Les prix d'abonnement (Chroniques mensuelles comprises) seront modifiés comme suit :

Un an, France	40 fr.
Etranger, 1/2 tarif postal	50 fr.
— plein tarif	60 fr.

Tous nos abonnements partant de janvier, nos abonnés sont instamment priés de renouveler leur souscription, — au tarif ci-dessus, — au moins dès réception du premier numéro de 1938, faute de quoi l'envoi de la Revue leur serait supprimé sans autre avis.

De plus amples renseignements seront fournis dans un prospectus à paraître prochainement.

En Terre d'Islam, 411 12/23, 1937 Paris

HENRI LAMMENS

(1862-1937)¹

Ceux qui n'ont connu le P. Lammens qu'au déclin de sa vie, durant les sept années où la paralysie le clouait sur un fauteuil, ne garderont de l'homme et du savant qu'une idée imparfaite. Il faut se reporter à vingt-cinq ans en arrière, pour mesurer le prestige que son talent lui avait acquis parmi les orientalistes. En 1914, paraissait, dans la collection de la *Revue du Monde musulman*, un recueil d'extraits intitulé : *L'Orientalisme musulman et l'Italie moderne*¹ ; après un historique des études arabes à Rome, Florence et Naples, les deux tiers du volume sont partagés entre le prince Caetani et le P. Lammens, qui venait d'enseigner, durant trois ans, l'arabe et l'histoire orientale à l'Institut biblique de Rome. En tête des cinquante pages consacrées à « l'œuvre du P. Lammens », une Préface signée A. L. C[hatelier], indique la portée générale des publications qui vont être analysées ; laissons tomber des déclarations de relativisme et d'attachement à la sociologie de Durkheim, pour retenir ce portrait :

(Le P. Lammens) « se sert du machinisme d'une érudition formidable, pour démolir l'érudition antérieure. Celle-ci nous fournissait une genèse de l'Islam, nécessairement conforme, dans ses données essentielles, à la tradition musulmane. Assurément, elle sentait la nécessité d'expliquer le désaccord de la chronologie vraie et de la chronologie officielle du Coran. De là à interpréter la mission prophétique, et à lui trouver des origines en rapport avec la nature humaine des choses, il n'y avait qu'un pas. Depuis que Djelâl ed-Dîn es-Soyouti avait ouvert le débat sur la classification des sourates, la question se trouvait posée implicitement. Mais nul ne l'avait encore abordée avec la décision et la pénétration dont fait preuve le P. Lammens...

« Le P. Lammens ne pouvait se tromper. Il a appliqué à l'Islam les règles critiques de l'Histoire des Religions... On pouvait, à la vérité, aboutir à des conclusions équivalentes sans cet appareil. Il suffisait d'envisager l'Islam au point de vue large et sûr de la sociologie. Mais le point de vue du P. Lammens est autre. Il reprend, dans

1 - Cf. *E.T.I.*, 1937, p. 131.

2 - In-8°, 140 pp. Paris, Leroux.

Koufah, la ville sainte des Alides, en Mésopotamie. « Or », disions-nous, et il faut sans doute le répéter à M. Wartenberg, et à ses peu probables lecteurs, « les usurpateurs du ixe siècle commencent en général leurs soulèvements par une visite à Koufah, où ils tiennent à se faire proclamer. L'histoire des premières opérations de l'émir est une répétition presque textuelle des termes employés par les chroniqueurs arabes à propos de ces aventuriers du ixe siècle ». Qu'on sache bien que la traduction de M. W. ne comporte que quelques pages (vides) d'introduction et quelques lignes de notes : cet espace lui a suffi pour montrer qu'il n'est plus du tout, mais plus du tout « au courant ».

Jean VI Cantacuzène, légitimiste dynastique.

Parmi les très nombreux travaux de M. F. Dölger, qui feront prochainement l'objet d'une chronique d'ensemble, tant à lui seul il a fait progresser depuis quelques années la connaissance de l'histoire et des institutions byzantines, nous relevons aujourd'hui le plus original et celui dont les résultats doivent être considérés comme les plus sûrs. C'est un extrait des *Mélanges A. A. Vasiliev* qui paraîtront bientôt (pp. 19-29, t. IX des *Annales de l'Institut Kondakov [Seminarium Kondakovianum]*). Dans un chrysobulle de l'empereur Jean VI Cantacuzène, du 14 juillet 1351, l'usurpateur parle de feu son impérial grand père. Il s'agit naturellement de son prédécesseur l'empereur Andronic II. M. Dölger montre que cette formule est pleine de sens. Cantacuzène affecte, dans son chrysobulle de 1348 pour le couvent de Mégaspilaion, de considérer son prédécesseur immédiat Andronic III comme son frère. Ailleurs encore, il emploie la même expression et se donne plusieurs fois comme le parent de la famille impériale des Paléologues. Il s'agit naturellement d'un rapport fictif de parenté. Sans qu'il ait pris le nom de Paléologue, il semble avoir voulu établir sa légitimité en faisant croire, après la mort d'Andronic III, que Dieu l'avait chargé « comme *alter ego* de cet homme inoubliable, de veiller comme son frère au salut de l'empire tombé entre les mains d'une femme et d'un enfant mineur ». M. Dölger a brillamment prouvé sa thèse ; et grâce à son immense érudition, ce qui aurait pu n'être qu'une notule insignifiante, est devenu un imposant répertoire de tous les cas où une parenté fictive ou protocolaire est invoquée entre les familles régnantes byzantines et étrangères. En d'autres termes, cet article pourrait s'intituler « Monsieur mon frère ».

H. G.

NÉCROLOGIE

LE PÈRE HENRI LAMMENS

Le 23 avril dernier, le Père Henri Lammens a terminé sa carrière mortelle à Beyrouth, où il avait été professeur pendant plus de cinquante ans, dans cette Syrie qu'il aimait comme une seconde patrie. Autour de lui rayonnait, depuis longtemps, l'aurole de la gloire, et le monde savant reconnaissait en lui un des maîtres incontestés des études islamiques. Malheureusement, il y avait déjà plusieurs années que la maladie avait affaibli ses forces, paralysé sa main, qui avait couvert sans se lasser des milliers de pages remplies d'un savoir intarissable et d'un esprit brillant : mais son intelligence, restée lucide, a vu sans doute approcher la mort avec la satisfaction du devoir accompli, avec la paisible certitude de la récompense attendue. En vrai croyant qu'il était, le P. Lammens a dû fermer les yeux dans la conviction d'avoir obéi, jusqu'à la fin, au commandement de l'Esprit qui l'avait fidèlement servi : *Quisquis servaverit, vitam eternam certam*.

Des censeurs « laïcs » ont reproché au P. Lammens de s'être laissé parfois influencer dans son rôle d'historien par ses convictions religieuses. Ce reproche (et précisément dans la forme que lui avait donnée le plus jeune et le moins compétent de ces censeurs), le P. Lammens l'a relevé quelque part, en soulignant qu'il n'avait point voulu faire de la polémique anti-islamique et que le but de son œuvre avait été seulement celui d'anéantir à jamais le mot trop célèbre de Renan, que « l'Islam est la seule religion qui naît en pleine histoire » : une affirmation, suggère-t-il qui aurait été inspirée à Renan par ses préjugés rationalistes....

Je n'ai pas à me prononcer sur l'exactitude de ce jugement, qui d'ailleurs, même s'il était fondé, en condamnant l'attitude de Renan, ne justifierait pas plus l'attitude opposée. Mais si je devais reprendre aujourd'hui ma critique d'il y a vingt-quatre ans, je

Beweise der Echtheit von A so viel Gewicht legt, kann sich ebensogut auf einen früheren Index als auf die zweite Muḳaddama beziehen.

Daß das Werk, das nur in der Handschrift A erhalten ist, tatsächlich einen andern Titel führte, und den früheren Besitzern nicht als das Werk des Ḳazwīnī, sondern höchstens als eine erweiterte Bearbeitung desselben galt, lehrt ebenso der neue Titel auf dem ersten

Blatte: كتاب معرفة الكائنات شرح عجائب المخلوقات wie der in der Nachschrift erhaltene ältere Titel كتاب تحفة الكائنات لما حوى من الفلكيات والمخبات. Ich lasse die Frage offen, ob der Schluß der Nachschrift, die schon WÜSTENFELD in seiner Vorrede zitiert, der Wahrheit entspricht oder nicht: »Der Verfasser des Buches, Ahmed el-Takruri el-Schafi 'i, sagt: Die Anordnung und Abfassung desselben wurde vollendet am 7. Rebi' I. 1154 (12. Mai 1741), dann bat ich Gott um einen passenden Titel für dasselbe und hörte darauf jemand flüstern: O Ahmed, nenne dieses Buch: Geschenk an die vorhandenen Wesen, welches umfaßt die Himmelskreise und die verborgenen Dinge.« Sollte aber Ahmed al-Takrūrī wirklich der Verfasser sein, so fänden die aus der Vergleichung der Texte gewonnenen Ergebnisse damit ihre vollkommene Bestätigung.

Der Islam, 1913, vol. 4, Hamburg, p. 263-269

Mikaya (Klun)

SIEBER
LAMMENS H.

Prinzipielles zu Lammens' Sīrastudien.

Von

C. H. Becker.

Mit bewundernswertem Scharfsinn hat HENRI LAMMENS in den letzten Jahren die Leben-Muḳaddama-Forschung betrieben und nachgewiesen, daß die landläufige Geschichtsschreibung sich zu sehr von dem angeblich historischen Quellenmaterial der *Sīra* hat imponieren lassen. Ihm gebührt das große Verdienst, uns erneut auf die mangelnde historische Grundlage unserer scheinbar so detaillierten Kenntnisse von der Genesis des Islam aufmerksam gemacht zu haben. Ich habe mich mit seinen Arbeiten in ARW. XV, 540 ff. kurz beschäftigt ¹⁾. Inzwischen ist eine neue umfangreiche Studie aus seiner unermüdligen Feder geflossen: *Fāṭima et les Filles de Mahomet, notes critiques pour l'étude de la Sīra* (Romae, sumpt. Pontifici Instit. Bibl. 1912). Hatte ich schon im ARW gewarnt, so gibt mir dies neue glänzend geschriebene Werk Anlaß, meine Bedenken gegen die LAMMENS'sche Quellenverwertung etwas ausführlicher zu begründen.

Die *Sīra* ist in ihrer oft breiten Detailschilderung keine selbständige historische Quelle. Sie ist nichts anderes als biographisch aneinander gereihtes *Ḥadīth*-material. Die Einzelhadithe aber sind entweder exegetische Ausgestaltungen qorānischer Andeutungen oder dogmatisch-juristische Tendenzfindungen späterer Zeit. Das exegetische und dogmatische Interesse ist älter als das historische. Letzteres erwacht erst, als gegenüber den christlichen Geschichtsquellen, die Jesu Wundergestalt und Göttlichkeit beglaubigen, analoge historische Quellen auch für den Stifter des Islam erwünscht erscheinen. Die wirklich geschichtliche Überlieferung ist äußerst gering. Da greift man zu den Andeutungen des *Qorān*'s und spinnt sie aus; vor allem aber sammelt man die bereits existierenden dogmatischen und juristischen *Ḥadīthe* und ordnet sie chronologisch. So entsteht die *Sīra*.

¹⁾ Den besten Überblick über seine Theorie gibt der Aufsatz *Qoran et Tradition, comment fut composée la vie de Mahomet*, *Recherches de Science religieuse* Nr. 1 (1910).

بكر طويبال اوغلي

Dr. A. C. Terenzi

U. S. C.

С. П. А. Л. О. Б. Л. А.

الاستشراق والمستشرقون

ما لهم وما عليهم

Lammens H.

تأليف

الدكتور مصطفى السباعي

رحمة الله

متعصب ضد الاسلام ومن محرري « دائرة المعارف الاسلامية » ،
كان عضواً بالجمع اللغوي المصري والجمع العلمي في دمشق. ومن
كتبه :

- ١ - « التطورات المبكرة في الاسلام » صدر في سنة ١٩١٣ .
- ٢ - « محمد ومطلع الاسلام » ، صدر في سنة ١٩٠٥ .
- ٣ - « الجامعة الاسلامية » ، صدر في سنة ١٩١٢ .

ر. ا. نيكولسون : R. A. Nickolson كان من أكبر
مستشركي إنجلترا المعاصرين ومن محرري « دائرة المعارف » .
تخصص في التصوف الاسلامي والفلسفة وكان عضواً بالجمع اللغوي
المصري . وهو من المنكرين على الاسلام أنه دين روهي ويصفه
بالمادية وعدم السمو الانساني . ومن كتبه :

- ١ - « متصوفو الاسلام » صدر في سنة ١٩١٠ .
- ٢ - « التاريخ الادبي للعرب » ، صدر في سنة ١٩٣٠ .

هارفلي هول : رئيس تحرير « مجلة الشرق الاوسط »
الامريكية . وخطورته أنه يوجه سياسة مجلة من أهم المجلات
المعنية بشؤون الشرق الاوسط السياسية والثقافية في العصر
الحديث .

هنري لامنس اليسوعي : H. Lammens فرنسي ١٨٧٢ -
١٩٣٧ من محرري دائرة المعارف الاسلامية ، شديد التعصب ضد
الاسلام والحقده عليه ، مفرط في عدائه وافترائه لدرجة أقلقت

HISTORIANS OF THE MIDDLE EAST

Edited by
 BERNARD LEWIS
 Professor of the History of the Near and Middle East
 in the University of London
 AND
 P. M. HOLT
 Reader in the History of the Near and Middle East
 in the University of London

Handwritten: Di. R. in
Handwritten: Carade

8031
 956.3
 HIS. M.

Faith Seminar Rep,	
Key No.	1962/79
Sira No.	0-7/39

LONDON
 OXFORD UNIVERSITY PRESS
 NEW YORK TORONTO
 1962

28. ISLAM AND SYRIA IN THE WRITINGS OF HENRI LAMMENS

K. S. SALIBI

Associate Professor of History in the American University of Beirut

To students of the *Sira*, of early Islam, and of the regional history of Syria, the works of Henri Lammens are indispensable, in spite of their recognized faults. Most scholars would agree with Becker¹ that Lammens provided the study of the *Sira* with a new basis; and none would underestimate his contributions on the history of the Umayyads. His *La Syrie, précis historique* (Beirut, 1921) continues to be the standard survey of the history of Syria since the Arab conquest, although it needs considerable revising. Lammens was, indeed, a scholar of undoubted originality, intelligence, and skill, and his work represents an important stage in the development of the Orientalist tradition.

While the appreciation of the Lammens contribution to Islamic studies has been almost unanimous, the recognition of his uninhibited prejudice, obvious even to the non-specialist, has been no less so. Lammens took little trouble to conceal the controversial motives which prompted his interest in Islamic history; and his basic ideas, derived from his contempt for Islam, dictated rather than resulted from his studies.² Fortunately, the pronounced nature of the prejudice of Lammens renders it easily discountable by the reader, and makes the editing of his works a comparatively easy task.

Henri Lammens was born in Ghent (Belgium), of Catholic Flemish stock, on 1 July 1862. At the age of fifteen he left for Beirut to join the Jesuit order there,³ and made Lebanon his home for the rest of his life.

¹ C. Becker, 'Prinzipielle zu Lammens' Sirastudien', in *Der Islam* (1913), iv, 263 ff.

² For a recent criticism of Henri Lammens, see W. Montgomery Watt, *Muhammad at Mecca* (Oxford, 1953). 'There is much that is sound in what Lammens says,' he admits, '... [But] his high-handed treatment of the sources is unscientific. He rejects this and accepts that statement according to his own ideas and preconceptions and not according to any objective principle... The reason appears to be that Lammens [assumes] the truth of the theory he is trying to prove.' *Ibid.*, p. 154. In spite of his frequent criticism of Henri Lammens, which at times approaches denunciation, Montgomery Watt makes frequent reference to his conclusions, often citing him as the authority. Later scholars were, perhaps, as guilty of inconsistency in their rejection and acceptance of the conclusions of Lammens as Lammens was in his treatment of his sources. On the other hand, even the most ardent supporters of Lammens have admitted his partiality. Thus J. M. Peñuela, a brother Jesuit who defends him most eloquently (*Mahoma, su carácter y personalidad*, offprint from *Arbor* (July-August, 1945), pp. 17-18), admits that the verdict of Lammens on Muhammad was somewhat defective because of its one-sidedness: 'Lo que ha dicho es verdadero en su conjunto, pero no lo ha dicho todo.' *Ibid.*, p. 75.

³ A brother of Henri Lammens also became a Jesuit, but remained in Europe.

Islam and Syria in the Writings of Henri Lammens 331

After one year of preliminary study at the Jesuit College in Beirut, he was transferred to the monastery of Ghazir (Mount Lebanon), where he was enrolled as a Jesuit novice on 23 July 1878.

During his first eight years in Lebanon as student and novice, Lammens acquired an exceptional mastery of Arabic, as well as of Latin and Greek, and he appears also to have learnt Syriac. In 1886 he was assigned to teach Arabic at the Beirut Jesuit College, and he was soon publishing his own textbooks for the purpose. His first work of Orientalist scholarship appeared in 1889: a dictionary of Arabic usage (*Kitāb al-farā'id fi'l-furūq*), containing 1639 items and based on the classical Arabic lexicographers.

Lammens left teaching in 1891, and devoted the following six years to study and travel, with some interruption. He visited England, Belgium, Austria, and Egypt, and added a knowledge of English and German to his language equipment (which included French, his mother tongue, and Italian). In the meantime, he edited *al-Bashīr*, the Jesuit newspaper of Beirut, for one year in 1894. On his final return from his travels in 1897, he took charge of the administration and curriculum of the Jesuit College for three years, until he was assigned again to edit *al-Bashīr* in 1900. He resumed academic work at the College in 1903, teaching geography and history; and some of his lecture notes on Islamic history which date from this period were later published in his studies on pre-Islamic Arabia and on the Umayyads.⁴

With the establishment of the School of Oriental Studies at the Jesuit College in 1907, Lammens began his career as an Orientalist in earnest; and his appointment as professor at the newly-founded school enabled him to devote his whole effort to study and research. His well-known works on the *Sira*⁵ appeared during the first seven years following his appointment.

With the establishment of the French Mandate over Lebanon and Syria following the First World War, Lammens became the advocate of

⁴ See the prefaces to *Études sur le règne du calife Omayyade Mo'awia Ier* (Leipzig, 1908) and *Le berceau de l'Islam; l'Arabie occidentale à la veille de l'Hégire* (Rome, 1914).

⁵ By *Sira* is meant the literal Arabic biographies of the Prophet. Lammens seems to have used the term rather loosely to include *hadīth* of biographical and historical context or interest. He never attempted a systematic textual study of the *Sira* proper, but rather used *Sira* material in his critical monograph on the Prophet's life and career and on the early history of the Muhammadan movement. His first published study on the subject was an introductory essay entitled 'Qoran et tradition; comment fut composée la vie de Mahomet', in *Recherches de science religieuse* (1910), no. 1, followed by a number of monographs including 'Mahomet fut-il sincère?' in *Recherches de science religieuse* (1911), Nos. 1 and 2; 'L'âge de Mahomet et la chronologie de la Sira', in *Journal Asiatique* (1911), xvii, 209-50; *Fātima et les filles de Mahomet; notes critiques pour l'étude de la Sira* (Rome, 1912). He also published during this period his first series of studies on the Umayyads (see previous footnote), and a number of studies on pre-Islamic Arabia, including 'La république marchande de la Mecque vers l'an 600 de notre ère' in *Bulletin de l'Institut égyptien*, series V, vol. iv, 23-54, on which I shall comment later in the paper. Earlier work on the *Sira* includes 'Le "triumvirat" Abou Bakr, 'Omar et Abou 'Obaida', a paper read at the International Congress of Historical Sciences at Berlin in August 1908, which deals with the *Sira* indirectly.

Makale 330-342 arasındadır.

REVUE DU MONDE

MUSULMAN

Publiée par

LA MISSION SCIENTIFIQUE DU MAROC

1914

PARIS

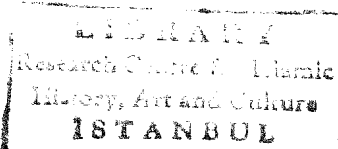
ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

28, RUE BONAPARTE

KRAUS REPRINT

Nendeln/Liechtenstein

1974

L'OEUVRE DU P. LAMMENS

D'âge en âge, d'homme à homme, la vérité philosophique se transforme. N'est-elle pas, en fait, la projection de la sensibilité propre à l'époque, au milieu, à l'individu ? Entre toutes les raisons déterminantes, certaines l'emportent pour une intellectualité donnée; d'autres pour une culture différente; de même, d'un intérêt à l'autre il y a conclusion opposée, comme d'une manière de voir au point de vue inverse. De là, non seulement une variabilité de la vérité, mais même une évolution des valeurs, entre ses éléments. Telle vérité d'apparence scientifique en son temps, semble ensuite une affirmation puérile; telle science, doctement supérieure, devient indifférente.

Dans son ensemble, l'œuvre du P. Lammens prend l'aspect d'une puissante démonstration expérimentale de cette certitude naturelle, évidente en soi, et cependant si souvent méconnue. Il se sert du machinisme d'une érudition formidable, pour démolir l'érudition antérieure.

Fondant ses travaux sur les textes dont elle disposait, celle-ci nous fournissait une genèse historique de l'Islam, nécessairement conforme à la tradition musulmane, dans ses données essentielles. Assurément, elle sentait la nécessité d'expliquer le désaccord de la chronologie vraie, et de la chronologie officielle du Qorân. De là, à interpréter la Mission Prophétique, et à lui trouver des origines en rap-

L'ŒUVRE DU P. LAMMENS

91

port avec la nature humaine des choses, il n'y avait qu'un pas. Depuis que Djelâl ed-Dîn Es-Sôyoûti avait ouvert le débat sur la classification des sourates, la question se trouvait posée implicitement. Mais nul ne l'avait encore abordée avec la décision et la pénétration dont fait preuve le P. Lammens.

Pour la première fois, en matière d'islamologie, on se sert de l'érudition pour la démonstration confirmative de la vérité, au lieu de lui en demander la détermination préalable. C'est la méthode louée par Bergson dans son éloquent et ingénieux discours du Centenaire de Claude Bernard. De l'intuition d'abord, et ensuite la preuve qu'on ne s'est pas trompé.

Le P. Lammens ne pouvait se tromper. Il a appliqué à l'Islam les règles critiques de l'Histoire des Religions. De l'Islam créé par les textes, il fait un Islam dépouillé de la parure des textes, un Islam ramené à lui-même, et plus proche par conséquent de la réalité humaine que ne pouvait l'être l'Islam prophétique et divin.

On pouvait, à la vérité, aboutir à des conclusions équivalentes sans cet appareil. Il suffisait d'envisager l'Islam au point de vue large et sûr de la sociologie. Nul besoin de déterminer un fait social qui, socialement se déroule suivant l'ordre social. Il reste à le qualifier, à en montrer le détail, les particularités; mais en soi, tout est acquis d'avance, par la condition générale de la formation religieuse, envisagée dans le domaine social.

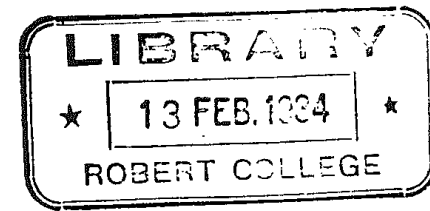
Mais le point de vue du P. Lammens est autre. Il reprend, dans la forme la plus moderne, l'ancienne lutte du Christianisme absolu contre le Mahométisme condamné. L'adversaire touche des épaules. Et il ne s'agit pas en l'espèce de savoir si les armes employées pourraient se retourner contre qui les emploie. Le débat est seulement de savoir si l'Islam sort du ring bien ou mal en point, sous la lumière crue qui dissipe l'obscurité. Aucun doute, la victoire de la

HENRI LAMMENS, S. J.

13 ARALIK 1994

ÉTUDES SUR LE SIÈCLE
DES OMAYYADES

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	29053
Tasnif No:	356.3012 LAM.E

IMPRIMERIE CATHOLIQUE
BEYROUTH
1930

Lamington, Charles Wallace Alexander Napier Cochrane Baillie, 2nd Baron, born 29 July 1860, he graduated from Eton and Christ Church College, Oxford. He was a member of Parliament, 1886-1890, a governor of Queensland, 1903-1907, and a governor of Bombay, 1903-1907. In 1919 he served as commissioner of the British Relief Unit in Syria. He died in Lanarkshire, Scotland, on 16 September 1940. Buckland; *Dictionary of Australian biography*, 1891-1939; IndianBiInd (2); Who, 1936; *Who was who*, 3

Lamm, Carl Johan, born 20 September 1902 at Stockholm, he graduated from Stockholms Universitet, where he also received a doctorate in 1933. He was a lecturer at an Egyptian university in Cairo from 1935 to 1937, when he started teaching Oriental art at Uppsala Universitet, a post which he held until his retirement in 1969. His writings include *Das Glas von Samarra* (1928), *Mittelalterliche Gläser und Steinschnittarbeiten aus dem Nahen Osten* (1929-30), *Glass from Iran in the National Museum* (1935), *Cotton in medieval textiles of the Near East* (Paris, 1937), *Oriental glass of mediaeval date found in Sweden and the early history of lustre-painting* (1941); he was a joint author of *Ambrosian fragments of an illuminated manuscript containing the Zoology of al-Ġāhiz* (1946), and *Orientalische Briefumschläge in schwedischem Besitz* (1944). He died on 10 November 1981. BiIn, 13 = *Journal of glass studies*, 24 (1982), pp. 121-22 (not sighted); Sezgin; *Vem är det*, 1975-81

(120278) Lammens, Henri, S.J., born in 1862 at Gent, Belgium, he went to school at Turnhout and in 1877 he arrived in Beirut, where he went to college for a year. In 1878, he entered the Society of Jesus and was ordained in 1893. With the exception of two years of teaching at the Pontificio Istituto Biblico di Roma, and the years of the first World War, which he spent in Egypt, he passed the rest of his life at the Université de St. Joseph in Beirut. His writings include *Le triumvirat d'Abou Bakr, Omar et Abou 'Obaida* (1909), *Fatima et les filles de Mahomet* (1912), *Syrie, précis historique* (1921), *La Mecque à la veille de l'hégire* (1924), *L'islam; croyances et institutions* (1926), *L'Arabie occidentale avant l'hégire* (1928), and *Études sur le siècle des Omayyades* (1930). He died in Beirut on 23 April 1937. Fück, 292-293; *Index Islamicus* (4); Jalabert, pp. 196-97; Kornrumpf, vol. 2

Lamodière, Jean, born 20th cent., he received a *doctorat d'état* in 1976 from the Université d'Aix-Marseille for *Les Investissements privés étrangers au Maroc*. His writings include *L'Évolution des investissements étrangers au Maroc* (1977). THESAm, 1; ZKO

Lamont, Thomas Aquinas, born in 1938, he began teaching at the American University in Cairo after he had received an M.A. in English literature from the University of Arizona in 1963. He met his wife in Cairo and the city became their spiritual home. In 1972, he completed his doctorate in comparative literature at the University of Iowa. After his wife was diagnosed with breast cancer in 1980 the family moved to New York, where he directed the office of American University in Cairo until 1993, when he alone returned to his old department at A.U.C. and slipped into his pre-dean role as professor of English and comparative literature. He died on 31 January 1997 in Switzerland from an aneurysm that he suffered a week earlier in Cairo. MESA bulletin 32 (1998), pp. 139-140

La Monte, John Life, born 10 October 1902 at Columbia, Ohio, he received his M.A. in 1923 from Ohio State University with a thesis entitled *British diplomacy in the Near East, 1830-1841*, and his Ph.D. in 1928 from Harvard for *Kingship in the Latin Kingdom of Jerusalem*. He held academic posts at the universities of Nebraska, Minnesota, and Cincinnati, Ohio, and was awarded fellowships by the Social Science Research Council and the Guggenheim Memorial Foundation. In 1940, he went to the University of Pennsylvania. His career was interrupted by war-time service as a lieutenant in the U.S. Navy. In the realm of scholarship he was an authority on the history of the crusades and was engaged in editing an elaborate and comprehensive history of these great expeditions which he and scholars from all over the Western and Muslim world were to write. On 2 October 1949, on the eve of departing for the Near East upon an important scholarly mission, La Mote, Henry Charles Lea professor of medieval history in the University of Pennsylvania, was suddenly stricken and died without regaining consciousness. His writings include *Feudal monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem, 1100 to 1241* (1932). *American historical review*, 55 (1950), pp. 476-77; BiIn, 2 (3); Master (2); WhAm, 3; WhE&EA

de Lamothe, Henri Félix, born 8 August 1843 at Metz, France, he was ready to enter the École polytechnique in 1862, when instead he decided to get involved in Italy in the Hungarian Legion. In the following year, he fought in the ranks of Polish insurgents. After some more time spent in Italy, he joined the French Marine Infantry, spending from 1867 to 1871 in Senegal. From there he went to Algeria, where he collaborated with several journals. As a journalist he successively travelled in Canada, Herzegovina, U.S.A., Cuba, Haiti, Bulgaria, again Algeria, Tunisia, and Egypt. On account of his American experiences, he was made governor of the French islands of Saint-Pierre et Miquelon, south of Newfoundland. This was followed by assignments in Senegal, Guyana, the Congo, Indochina, Cambodia, Java, and the Philippines. He lost his only son in the first World War, and when he died on 20 August 1926, he left his wife to the mercy of the Government general of Indochina. His writings include *Cinq mois chez les Français d'Amérique* (1880). *Hommes et destins*, 8, pp. 233-34

WOLFGANG BEHN, CONCISE BIOGRAPHICAL COMPANION TO INDEX
ISLAMICUS: AN INTERNATIONAL WHO'S WHO IN ISLAMIC STUDIES FROM ITS
BEGINNINGS DOWN TO THE TWENTIETH CENTURY : BIO-BIBLIOGRAPHICAL
SUPPLEMENT TO INDEX ISLAMICUS, 1665-1980, VOL. II(H-M), LEIDEN 2006.

18 KASIM 2009

وصف ناپذیر و نامحدود، در جسم ناتوان انسان حلول کند و محدود و محصور شود. چنین تصویری، خداوند را انسان‌گونه نشان می‌دهد و به جای آنکه انسان، خداوند خود را بهتر بشناسد از معرفت حقیقی دورتر می‌شود زیرا آنچه در جهان خلق، تنزل کند و در کالبد آدمی منزل گیرد ناگزیر در حکم آفریدگان است و شناسایی او، عرفان حق یا شناخت جهان آفرین، شمرده نمی‌شود. اینگونه خداشناسی بدانجا می‌انجامد که ملحدان در باره‌اش می‌گویند: «انسان، خدا را به صورت خود آفریده است!» و این مسئله را دست‌آویز انکار مبدأ قرار می‌دهند چنانکه در مغرب زمین، همین اندیشه ناصواب پیش آمده است و مسئول آن نیز متصدیان کلیسای مسیحی (و دانشمندانی چون پروفیسور اسمیت) اند! که با تصوّر انسان‌گونه‌ای از خدا به آتش الحاد دامن زده‌اند و خرمن ایمان بسیاری از فرزندان خود را سوخته‌اند. آیا هنگام آن فرا نرسیده است که از این افکار محدود و جامد بیرون آیند و برای شناخت خداوند بزرگ، به آفاق وسیعتری بنگرند!

هانری لامنس، خاورشناس بلژیکی

زندگی‌نامه علمی هانری لامنس

هانری لامنس Hanri Lammens یکی از خاورشناسان نامدار سده گذشته است که به تعصب و تندروی در آراء و ضدیت با اسلام شهرت دارد. وی در سال ۱۸۶۲ میلادی در شهر گاند Gand از شهرهای بلژیک زاده شد. در شانزده سالگی (سال ۱۸۷۸) به جرگه کشیشان پیوست و مدتی در قریه غزیر، در دیر مسیحیان لبنان به تحصیل پرداخت. چندی بعد به انگلستان رفت و در آنجا به فرا گرفتن الهیات مسیحی مشغول شد. سپس به لووان Louvain و وین Wien برای تحصیل مسافرت کرد. آنگاه دوباره به لبنان بازگشت و در سال ۱۸۹۷ در دانشگاه مسیحیان وی را به آموزگاری تاریخ و جغرافیا برگزیدند و در سال ۱۹۰۷ تدریس تاریخ اسلامی را در دانشگاه سن ژوزف (قدیس یوسف) به عهده گرفت. در سال ۱۹۲۷ چون لوئیس شیخو (نویسنده مشهور و کشیش مسیحی) وفات کرد، لامنس به جای او مدیر مجله «المشرق» شد که به صورت «ماهنامه» انتشار می‌یافت و همچنین مدیریت مجله «البشیر» را که از آن مسیحیان بود، پذیرفت و مقالات بسیاری در این دو مجله نگاشت. لامنس ۷۵ سال زندگی کرد و در آوریل سال ۱۹۳۷ در بیروت، رخت از جهان بریست.

26 ARALIK 1990

[۲۲۲] فرهنگ خاور شناسان

و آقای رشید یاسمی آنرا ترجمه نموده و در ۱۳۱۳ چاپ نموده است.

لیام ، ویلیام Lame , William

ویلیام لیام مستشرق انگلیسی قرن نوزدهم که در اواسط این قرن بوده و از ناشرین و مترجمین است، او قسمتی از کتاب الف لیله و لیله را با انگلیسی ترجمه و طبع نموده و او را کارهایی دیگر هم هست.

لامیرس Lamiresse

استاد آگاه و علاقمند بتاریخ شرق و آثار نویسندگان فارسی زبان که قسمتی از تاریخ روضة الصفا می خواند (۱) را از انگلیسی به فرانسه ترجمه نموده و ترجمه او سال ۱۸۹۴ در پاریس بطبع رسیده.

لامنس ، ه. Lamens , H.

پرهان سری لامنس دانشمند خاورشناس بلژیکی که جزء مبلغین و مبشرین بوده و بمصر و بیروت مسافرت نموده و استاد تدریس کتب قدیمه در دانشگاه رم بوده و صاحب مؤلفات و آثار ذیل است :

کتاب الفاظ فرانسه مشتق از عربی ، کتاب تشریح الابصار فیما یحتوی، لبنان من الاشار سفرنامه سوریه و امریکای مرکزی و جنوبی که رشید شرتونی (۲) آنرا به عربی ترجمه و نقل نموده و کتاب فرائد اللفه (یادداشت جغرافیائی در اقطار سوریه) که چاپ شده و کتابی بعنوان مطالعاتی در باب حکومت معاویه

[Etudes Sur le regne de Moawia]

نوشته که بطبع رسیده (دائرة المعارف لیدن ج ۳) او این کتاب را درباره حکومت معاویه بن ابی سفیان (۴) نگاشته و نسبت بگزارش زندگانی معاویه تحقیقاتی نموده، کتابی هم بنام کتاب فاطمه نوشته.

۱- میرخواند، محمد بن خاوند شاه، بسن محمود، مسوخر و نویسنده تاریخ روضة الصفا متوفی در ۹۰۷ هجری.

۲- رشید شرتونی یکی از نویسندگان معروف است که دارای مؤلفات و آثار است.

۳- معاویه بن ابی سفیان، اول خلیفه اموی که از ۴۰ تا ۶۰ هجری حکومت مینمود.

۴- زهیر شاعر معروف عرب متوفی ۶۳۱ م.

28. ISLAM AND SYRIA IN THE WRITINGS OF HENRI LAMMENS

K. S. SALIBI

Associate Professor of History in the American University of Beirut

To students of the *Sīra*, of early Islam, and of the regional history of Syria, the works of Henri Lammens are indispensable, in spite of their recognized faults. Most scholars would agree with Becker¹ that Lammens provided the study of the *Sīra* with a new basis; and none would underestimate his contributions on the history of the Umayyads. His *La Syrie, précis historique* (Beirut, 1921) continues to be the standard survey of the history of Syria since the Arab conquest, although it needs considerable revising. Lammens was, indeed, a scholar of undoubted originality, intelligence, and skill, and his work represents an important stage in the development of the Orientalist tradition.

While the appreciation of the Lammens contribution to Islamic studies has been almost unanimous, the recognition of his uninhibited prejudice, obvious even to the non-specialist, has been no less so. Lammens took little trouble to conceal the controversial motives which prompted his interest in Islamic history; and his basic ideas, derived from his contempt for Islam, dictated rather than resulted from his studies.² Fortunately, the pronounced nature of the prejudice of Lammens renders it easily discountable by the reader, and makes the editing of his works a comparatively easy task.

Henri Lammens was born in Ghent (Belgium), of Catholic Flemish stock, on 1 July 1862. At the age of fifteen he left for Beirut to join the Jesuit order there,³ and made Lebanon his home for the rest of his life.

¹ C. Becker, 'Prinzipielle zu Lammens' Sirastudien', in *Der Islam* (1913), iv, 263 ff.

² For a recent criticism of Henri Lammens, see W. Montgomery Watt, *Muhammad at Mecca* (Oxford, 1953). 'There is much that is sound in what Lammens says,' he admits, '... [But] his high-handed treatment of the sources is unscientific. He rejects this and accepts that statement according to his own ideas and preconceptions and not according to any objective principle. . . . The reason appears to be that Lammens [assumes] the truth of the theory he is trying to prove.' *Ibid.*, p. 154. In spite of his frequent criticism of Henri Lammens, which at times approaches denunciation, Montgomery Watt makes frequent reference to his conclusions, often citing him as the authority. Later scholars were, perhaps, as guilty of inconsistency in their rejection and acceptance of the conclusions of Lammens as Lammens was in his treatment of his sources. On the other hand, even the most ardent supporters of Lammens have admitted his partiality. Thus J. M. Peñuela, a brother Jesuit who defends him most eloquently (*Mahoma, su carácter y personalidad*, offprint from *Arbor* (July-August, 1945), pp. 17-18), admits that the verdict of Lammens on Muhammad was somewhat defective because of its one-sidedness: 'Lo que ha dicho es verdadero en su conjunto, pero no lo ha dicho todo.' *Ibid.*, p. 75.

³ A brother of Henri Lammens also became a Jesuit, but remained in Europe.

After one year of preliminary study at the Jesuit College in Beirut, he was transferred to the monastery of Ghazir (Mount Lebanon), where he was enrolled as a Jesuit novice on 23 July 1878.

During his first eight years in Lebanon as student and novice, Lammens acquired an exceptional mastery of Arabic, as well as of Latin and Greek, and he appears also to have learnt Syriac. In 1886 he was assigned to teach Arabic at the Beirut Jesuit College, and he was soon publishing his own textbooks for the purpose. His first work of Orientalist scholarship appeared in 1889: a dictionary of Arabic usage (*Kitāb al-farā'id fi'l-furūq*), containing 1639 items and based on the classical Arabic lexicographers.

Lammens left teaching in 1891, and devoted the following six years to study and travel, with some interruption. He visited England, Belgium, Austria, and Egypt, and added a knowledge of English and German to his language equipment (which included French, his mother tongue, and Italian). In the meantime, he edited *al-Bashīr*, the Jesuit newspaper of Beirut, for one year in 1894. On his final return from his travels in 1897, he took charge of the administration and curriculum of the Jesuit College for three years, until he was assigned again to edit *al-Bashīr* in 1900. He resumed academic work at the College in 1903, teaching geography and history; and some of his lecture notes on Islamic history which date from this period were later published in his studies on pre-Islamic Arabia and on the Umayyads.⁴

With the establishment of the School of Oriental Studies at the Jesuit College in 1907, Lammens began his career as an Orientalist in earnest; and his appointment as professor at the newly-founded school enabled him to devote his whole effort to study and research. His well-known works on the *Sīra*⁵ appeared during the first seven years following his appointment.

With the establishment of the French Mandate over Lebanon and Syria following the First World War, Lammens became the advocate of

⁴ See the prefaces to *Études sur le règne du calife Omayyade Mo'awia Ier* (Leipzig, 1908) and *Le berceau de l'Islam; l'Arabie occidentale à la veille de l'Hégire* (Rome, 1914).

⁵ By *Sīra* is meant the literal Arabic biographies of the Prophet. Lammens seems to have used the term rather loosely to include *hadīth* of biographical and historical context or interest. He never attempted a systematic textual study of the *Sīra* proper, but rather used *Sīra* material in his critical monograph on the Prophet's life and career and on the early history of the Muhammadan movement. His first published study on the subject was an introductory essay entitled 'Qoran et tradition; comment fut composée la vie de Mahomet', in *Recherches de science religieuse* (1910), no. 1, followed by a number of monographs including 'Mahomet fut-il sincère?' in *Recherches de science religieuse* (1911), Nos. 1 and 2; 'L'âge de Mahomet et la chronologie de la *Sīra*', in *Journal Asiatique* (1911), xvii, 209-50; *Fātima et les filles de Mahomet; notes critiques pour l'étude de la Sīra* (Rome, 1912). He also published during this period his first series of studies on the Umayyads (see previous footnote), and a number of studies on pre-Islamic Arabia, including 'La république marchande de la Mecque vers l'an 600 de notre ère' in *Bulletin de l'Institut égyptien*, series V, vol. iv, 23-54, on which I shall comment later in the paper. Earlier work on the *Sīra* includes 'Le "triumvirat" Abou Bakr, 'Omar et Aboû 'Obaida', a paper read at the International Congress of Historical Sciences at Berlin in August 1908, which deals with the *Sīra* indirectly.

HISTORIANS OF THE
MIDDLE EAST

Edited by BERNARD LEWIS AND P. M. HOLT
OXFORD UNIVERSITY PRESS LONDON 1962

ON: 58274

12 NISAN 1989

5.330-342

LAMMENS Henri (Gand, 1862 – Damas, 1937)

Père jésuite, pilier de l'université Saint-Joseph de Beyrouth, il apporte un brin de polémique à une puissante érudition arabisante.

D'origine belge, il débarque en Syrie à l'âge de seize ans, et se met à l'étude de l'arabe, dans le cadre de sa formation dans la compagnie des Jésuites. Il enseigne l'arabe à l'université Saint-Joseph de 1882 à sa mort (sauf de 1908 à 1919 – il séjourne à l'Institut biblique de Rome de 1911 à 1914). *Fatima et les filles de Mahomet : Notes critiques pour l'étude de la sira* (1912) est le premier d'une série de publications érudites sur les origines de l'islam (*Le berceau de l'islam, L'Arabie occidentale à la veille de l'hégire*, 1914). Dans une filiation critique avec l'œuvre de Renan*, Lammens entend démystifier les personnages des premiers temps de l'islam, leur donnant une image assurément plus vivante mais fort décalée par rapport aux conventions de l'érudition musulmane. Avec son provocant « Mahomet fut-il sincère ? », il s'attaque à un point central du dogme : la révélation du Coran. Dans un compte rendu critique, le peintre Étienne Dinet*, par exemple, converti récemment à l'islam, lui reproche d'adopter un « ton inconvenant » (*L'islam vu de l'Occident*, 1918, p. 26), celui de la rancune, conforme à l'esprit de croisade que la conquête de l'Algérie a remis au goût du jour. De fait, Lammens se plaît à la polémique et, s'attaquant aux textes sacrés de l'islam, prend des libertés qu'il ne s'autoriserait pas avec le texte évangélique. Écrire du Prophète que « l'abus de plaisir » avait « brisé tous les ressorts de son énergie » et souligner son intempérance sexuelle constitue un retour à l'argumentation polémique *in sexualibus* pour la réfutation de l'islamisme qui remonte à Jean Damascène (vers 650-750). Concernant Mahomet et sa famille, nous dit Gaston Wiet*, le très pondéré directeur du Musée arabe du Caire, « il ne semble pas que la tâche ait été accomplie avec toute la sérénité désirable ». Le milieu orientaliste appréciait sans doute cet « esprit caustique, merveilleusement servi par le style incisif et pittoresque d'un écrivain de race ».

Mais il notait aussi que « ces pointes railleuses [...] à propos de personnages que deux cents millions d'hommes considèrent comme l'expression la plus parfaite de la vertu et de la sagesse, ont scandalisé les musulmans ». Il renonça à publier la vie de Mahomet, que tous ces travaux annonçaient, parce qu'elle aurait, en effet, « blessé certaines susceptibilités confessionnelles ».

Ce grand érudit est par ailleurs un excellent vulgarisateur (*L'Islam, croyances et institutions*, Beyrouth, 1943). Il a rédigé pas moins de quatre-vingts articles de l'*Encyclopédie de l'Islam**.

François Pouillon

LAMOTTE Étienne Paul Marie (Dinant, 1903 – Bruxelles, 1983)

Indianiste, spécialiste du bouddhisme, professeur à l'Université catholique de Louvain.

Après des humanités gréco-latines à Dinant, il s'engage sur la voie de la prêtrise. À Louvain, à côté d'une formation de philologue classique, il étudie le sanskrit, l'avestique et l'arménien. En 1927, il est envoyé à Rome approfondir sa connaissance du sanskrit avec Carlo Fomichi. Après un doctorat en philologie orientale en 1929, il est appelé à l'Université catholique de Louvain, où il assume très tôt un certain nombre d'enseignements de philologie grecque et de langues orientales, sous la direction attentive de Louis de La Vallée Poussin*. Grâce à une bourse de voyage, il séjourne à Paris en 1931-1932, où il est l'élève de Sylvain Lévi*, d'Alfred Foucher*, de Paul Demiéville*, de Marcelle Lalou* et de Jean Przyluski*. Il rencontre également Louis Renou*, Jean Filliozat* et Olivier Lacombe, et noue de solides liens d'amitié avec de nombreux orientalistes présents à Paris. Rentré à Louvain, il participe aux débuts de l'Institut orientaliste, dont il assume le secrétariat, avant d'en assurer la présidence entre 1950 et 1959. Il collabore intensivement à la revue *Le Muséon* et succède à La Vallée Poussin aux *Mélanges chinois et bouddhiques* qu'il va transformer en collection de monographies. Ses travaux d'édition de textes et de traduction

لامنس (١٢٧٨ - ١٣٥٦ هـ)
(١٨٦٢ - ١٩٣٧ م)

هنري لامنس اليسوعي H. Lammens :

مستشرق ، بلجيكي المولد ، فرنسي الجنسية ،
من علماء الرهبان اليسوعيين . تعلم في «لوفان»
وفي «فينّة» وتلقى علم اللاهوت في إنجلترا .

وكان أستاذاً للأسفار القديمة في كلية رومة .
واستقر في «بيروت» فتولى إدارة جريدة
«البشر» مدة ، ودرّس في الكلية اليسوعية ،
وصنّف كتباً عن العرب والإسلام ، بالفرنسية ،
وكتباً بالعربية ، منها «فرائد اللغة - ط»
الجزء الأول منه ، و«المذكرات الجغرافية
في الأقطار السورية - ط» رسالة ، و«تسريح
الأبصار فيما يحتوي لبنان من الآثار - ط»
جزآن ، و«الألفاظ الفرنسية المشتقة من
العربية - ط» و«مختارات للترجمة من
العربية إلى الفرنسية وبالعكس - ط» وكتب
اسمه على بعض كتبه «هنريكوس لامنس» .
ومات في بيروت (١)

(١) مجلة المشرق ٣٥ : ١٦١ والمستشرقون ٦٧
ومعجم المطبوعات ١٥٨٥ والربع الأول من القرن
العشرين ١٥٩ والكتبخانة ٤ : ١٧٦

Birkali, "EL-AMM" د. ١٥٧-١٥٨, ١٩٥٧.

LAMMENS, HENRI

لامنس، هنري (١٨٦٢-١٩٣٧)

مستشرق بلجيكي .

وراهب يسوعي شديد التعصب ضد الإسلام ، يفتقر افتقاراً تاماً إلى النزاهة في البحث والأمانة في نقل النصوص وفهمها . ويعد نموذجاً سيئاً جداً للباحثين في الإسلام من بين المستشرقين كما ذكر الدكتور عبد الرحمن بدوي .

ولد في مدينة خنت Gent (وبالفرنسية Gand) في بلجيكا في أول يوليو سنة ١٨٦٢ . وجاء إلى بيروت في صباه ، وتعلم في الكلية اليسوعية ببيروت . وبدأ حياة الرهبنة في سنة ١٨٧٨ فأمضى المرحلة الأولى في دير لليسوعيين في قرية غزير (في جبل لبنان) ، طوال عامين . ثم قضى خمسة أعوام في دراسة الخطابة واللغات .

وفي ١٨٨٦ صار معلماً في الكلية اليسوعية ببيروت . وسافر إلى إنجلترا ، وإلى لوفان . وواصل إلى فيينا في ١٨٩٦ .

وعاد إلى بيروت ١٨٩٧ ، حيث عين معلماً للتاريخ والجغرافية في كلية اليسوعيين . ولما أسس " معهد الدروس الشرقية " ضمن كلية اليسوعيين في ١٩٠٧ ، صار فيه أستاذاً للتاريخ الإسلامي .

ولما توفي لويس شيخو في ١٩٢٧ ، خلفه لامنس على إدارة مجلة " المشرق " ، وهي مجلة فصلية تصدر عن اليسوعيين في بيروت .

وتوفي لامنس في ٢٣ أبريل ١٩٣٧ .

وإنتاج لامنس يدور حول موضوعين رئيسيين هما : السيرة النبوية ؛ بداية الخلافة الأموية . لكن له إلى جانب ذلك كتباً ودراسات حول موضوعات متفرقة في العقيدة الإسلامية ، وتاريخ سوريا وآثارها .

وقد تحامل لامنس في كتاباته على السيرة النبوية تحاملاً شديداً ، دون أدنى سند علمي أو برهان عقلي . وقد دفعه تعصبه الأعمى إلى الافتراء على الإسلام ، وبلغت كراهيته له حداً يفوق الوصف!

MADDE KAYITLANDIYAN
SÖZÜMÜZÜN BİRİNDİR

13 HAZ 2007